

V zbirki so zastopana najzgodnejša dela mladega Groharja, njegovi prvi poskusi in dela, ki so nastala v času slikarjevega šolanja, skupaj 19 kosov. Zbirko slik dopolnjuje nekaj predmetov, kot so Groharjev suknjič, slikarsko stojalo, škatala za barve, kamen za mletje barv ter nekaj literature o Groharju. S temi, slikam dodanimi predmeti, ki so bili nekoč slikarjeva posest, se je zbirka oddaljila od tipično galerijskega načina razstavljanja in dobila že rahel nadih spominske zbirke. V tej smeri bi bilo potrebno s delom tudi nadaljevati, dokler ne bo današnja zbirka dobila vse bolj značaj spominske zbirke in si pridobila podoben pomen, kot ga ima dandanes Prešernova rojstna hiša na Vrbi.

Andrej Pavlovec

MUZEJSKA ZBIRKA V ŽELEZNIKI

Ko je v začetku tega stoletja ugasnil plavž in utihnilo kladivo v vigenjcih, je v Železnikih zavladalo mrtvilo. Vigenjce so sčasoma podrli, rake odstranili ali prekrili in tudi plavž je bil že na tem, da ga porušijo. Spremenil se je tudi način življenja. V marsičem so pa Železniki vendar ohranili svoje posebnosti, ki izvirajo iz preteklih stoletij. Vsa podoba trga ima nekaj svojskega, mnogo hiš še razodeva imenitost nekdanjih fužinarjev, druge pa govorijo o proletarskem življenju žebljarskih družin.

Po osvoboditvi so se tudi Železniki začeli dramiti iz gospodarskega mrtvila in končno se je pod vodstvom Nika Žumra razvila nova industrija fine mehanike, po njem imenovala tovarna »Niko«. Vodstvo tovarne je čutilo, da podjetje ni nekaj povsem novega, ampak da ima svoje korenine v nekdanji železarski obrti, v fužinah in vigenjcih. Spoštljivo so zbrali razne predmete, ki spominjajo na obrt njihovih očetov, napravili makete vigenjca, fužine in plavža ter tako sestavili zanimivo lokalno muzejsko zbirko, tesno povezano s komaj minulo preteklostjo trga. Toda razni drugi problemi so odrinili to zbirko v pozabo in danes leži zanemarjena in neupoštevana v temnem skladišču, na vratih pa je pritrjena tablica, ki pravi, da naj bi bil to Tehniški muzej.

Muzejska zbirka je majhna, a zanimiva. Maketa vigenjca s štirimi ješami je tako izdelana, da motorček žene kolesa, mehove in giblje žebjarje pa celo zibelke, v katerih so matere jemale otroke s seboj na celodnevno delo. Druga še večja ma-

keta in velika zidna slika kažeta bivšo fužino na Jesenovcu. Dobro se vidijo »volenci« za »cajne«, iz katerih so žebjarji hovali žeblje. V zbirki so še: model plavža, voziček za rudo, nakovalo, velike klešče, ingol in drugo orodje, raznovrstni železni izdelki, kovana železna blagajna in blagajniški zapiski fužinarjev, pločevinasti boni za plačo delavcev in podobno. Vsa zbirka je strpana v dvoriščnem traktu Plavčeve hiše v Gornjem koncu nasproti plavža. Dohod do nje je po lesenem hodniku iz drugega nadstropja. Ker je bila zbirka dalj časa na vlažnem, so sadrene figure v maketah razpadle, njihov mehanizem je pokvarjen, železni predmeti so zarjaveli in platnice blagajniških knjig uničene.

Zbirka bi bila lahko pomembna za kraj in za turiste, kakor je to primer v Kropi. Kropa se je znala uveljaviti v svetu s svojo originalno starinskostjo, ki jo skrbno ohranja, s svojo »slovensko pečjo«, z umetno-obrtno delavnico in — ne nazadnje — s svojim Kovaškim muzejem. Na široko je poznana in marsikateri turist jo obišče. Železniki imajo iste pogoje kakor Kropa, saj imajo isti, enako ohranjeni značaj naselja, edini stari plavž na Slovenskem, s krajevno preteklostjo povezano industrijo in celo bolj prometno lego. Že zdaj jih zaradi plavža obiskujejo strokovnjaki metalurgi celo iz inozemstva. Če bi pa Železniki znali poudariti svoje posebnosti in pokazati svoje zanimivosti, bi postali privlačni za domačine in tuje. Varovati bi morali tipično zunanjsčino svojih hiš, ohranjevati stari del nepopačen, graditi nove stavbe samo v novem delu proti Češnjici, oskrbeti udobno gostišče, stišno urediti prostor okoli plavža, dobiti v njegovi bližini primerno stavbo za muzejsko zbirko, predmete lepo razporediti, jih dopolniti in pravilno opremiti. Tako urejen trg s specialnim krajevnim muzejem bo vzbujal ponos in privrženost pri svojem mladem rodu, tujim gostom bo pa s primerno propagando vzbujal zanimanje in jih privabljal. Saj ljudje vedno več potujejo in jih zanimajo predvsem kraji, ki imajo kake naravne ali kulturnozgodovinske posebnosti. Posebnosti pa imajo Železniki dovolj in jih je treba le prikazati. K temu bo mnogo pripomogla muzejska zbirka, če bo nameščena v primernem prostoru in lepo urejena. Vse to — ohranjevanje krajevnih posebnosti in ureditev krajevnih muzejske zbirke — je pa odvisno od razumevanja in požrtvovalnosti Železnikarjev samih. Zeleti je, da ne bi pustili propasti svoje

muzejske zbirke, ampak da bi ji dali primeren prostor in jo uredili, obenem bi pa poskrbeli za pravičen urbanistični razvoj kraja, ki naj bi ohranil svojo svojsko podobo.

Francè Planina

MUZEJSKI IZLETI

Naše muzejsko društvo je mnenja, da ni zadosti, če samo uslužbenci muzejske uprave prihajajo v stik z drugimi muzealci na svojih strokovnih zborovanjih, ampak stremi za tem, da bi tudi društveni odborniki in člani spoznali druge slovenske muzeje, posebno krajevne, njihovo vsebino, njihove cilje, načine dela in razstavljanja. Na teh izletih tudi navezujemo stike z vodilnimi osebami druđih muzejev in jih seznanjamo s svojo ustanovo. Nalogo, organizirati te izlete, je odbor poveril odborniku Lovru Planini, ki skrbno prouči pot z vsebinske, tehnične in finančne strani ter svoje predloge predlaga odboru na izbiro. Tako prirejamo muzejske izlete že tri leta.

Leta 1958 smo obiskali na enodnevni vožnji z avtobusom Gozdarski, lesnoindustrijski in lovski muzej v Bistri pri Vrhniku, Notranjski muzej in zbirko Inštituta za raziskovanje krasa v Postojni, Goriški muzej v Kromberku, krajevni muzej v Tolminu, kjer nas pa, žal, kljub napovedi ni nihče pričakoval, in železarsko zbirko v Zeleznikih. Naslednje leto smo bili v Dolenskem muzeju v Novem mestu in v Posavskem muzeju v Brežicah. Povsod si seveda ogledamo tudi značilnosti pokrajine in krajev.

Leta 1960 je Muzejsko društvo priredilo kar dva izleta. Prvi, 29. maja, je bil združen z otvoritvijo zbirke Groharjevih mladostnih del v Sorici. Ko smo se s tremi avtobusi — bilo nas je 78 — pripeljali v Sorico, so domačini priredili proslavo v čast slikarju Ivanu Groharju. Zadrudni dom, v katerem je bila proslava, je postavljen prav zraven hiše, v kateri se je Grohar rodil. Nastopali so mladinski pevski zbor iz Sorice, moški zbor iz Zeleznikov in recitatorji iz Sorice in iz Davče. O Groharjevih mladostnih delih pa je spregovoril upravnik loškega muzeja Andrej Pavlovec. Prostorna dvorana je bila polna domačinov in gostov. Z nami so bili slikarji Gvido Birolla, Maksim Gaspari in Mirko Šubic. Po proslavi smo odšli k župnišču, kjer je mladi Grohar nekoč prebival in slikal in je v njegovi sobi, sedaj urejena spominska zbirka. Sončno nedeljsko dopoldne, ki je zlatilo prelepo gorsko pokrajino med Ratitovcem in Po-

reznom, je ustvarjalo občutje, kakršno diha iz Groharjevih impresionističnih del. Predsednik našega muzejskega društva dr. Pavle Blaznik je pred hišo spregovoril o pomenu lokalne spominske zbirke, jo otvoril kot podružnico loškega muzeja in povabil družbo k ogledu. Groharjeva mladostna dela je zbral župnik Gačnik, ki je ljubitelj umetnosti in ima tudi po drugih prostorih zbrane razne slike in kipe.

Po opravljeni slovesnosti smo napravili izlet čez Soriško planino v Bohinj do Savice, čez Koprivnik in Gorjuše na Polkljuko ter skozi Gorje v Ribno in domov.

Na drugem izletu 10. julija, ki je imel 51 udeležencev, smo obiskali gorenjske muzeje. Kovaški muzej v Kropi nam je razkazal ravnatelj Gašperšič, ki sam produčuje razvoj železarstva in je tudi sodelavec Loških razgledov. V starinski fužinarski hiši so v treh prostorih smiselno razvrščeni razni predmeti od listin, zemljevidov in slik do orodja, izdelkov in maket. Posebno privlačne so makete vigenjcev, fužine in fužinskih skladišč. Kakor Loka kaže tudi Kropa žlahtno patino zgodovine, kjer večina hiš, še vzdrževani vigenjci Vice in v posebni stavbi ohranjena »slovenska peč« zgovorno pričajo o preteklih časih, iz katerih se je kraj rešil skozi gospodarsko krizo v sedanjostjo umetno obrt in industrijo.

Po Čebelarstem muzeju v Radovljici nas je vodil čebelar in entomolog Rakovec. Muzej je nameščen v gradu in podaja pregledno sliko o slovenskem čebelarstvu, ki je prav na Gorenjskem imelo v Janši razumnega pospeševalca. Prikazane so vrste panjev, celoten čebelnjak, satje in razvoj čebel, čebelarsko orodje in potrebščine, zajedalci čebel, razni dokumenti itd. K izdelkom iz medu smo dodali srce iz loškega malega kruhka, imeli so pa že več kosov malega kruhka iz Dražgoš. Radovljiški muzej zbira čebelarske predmete iz vse Slovenije in se zanima seveda tudi za naše ozemlje. V Selški dolini so njegovi sodelavci zasledili nenavadno kombinacijo panja — kranjčice s satnimi okvirčki.

Blejski grad obnavlja v turistične namene arhitekt Tone Bitenc, ki urejuje tudi naš Graben. V zgornjem delu gradu so sobane opremljene s pohištvom raznih slogov in prikazujejo grajsko kulturo preteklih stoletij. Našemu delovnemu človeku je to razkošje nekaj novega, saj v prejšnjih časih ni imel dostopa v gradove; na tujce, ki tako poznajo gradove iz Srednje in Zahodne Evrope, pa napravljajo vtis estetsko razstavljeni predmeti in prenovljeni grad z izrednim razgledom. Z Ble-